

Funktionel Grammatik – hvad er det egentlig?

Af Jennifer Burke-Hansen, Odense Tekniske Gymnasium

”Det funktionelle sprogsyn” – ”Kontekst-baseret grammatik” – ”Funktionel Grammatik”

Med den nye gymnasierreform er disse begreber blevet de nye buzz-words inden for vores spændende engelskundervisningsverden.

Faktisk optræder begreberne ”funktionelt” og ”kontekst” kun få gange i hver af de nye bekendtgørelser for STX, HF, HHX og HTX. Det er bemærkelsesværdigt at så ”lille” en ændring i fokus kan have så stor en betydning på den måde vi skal se på grammatikken i undervisningen og hvordan vores elever skal testes i de kommende eksamener. Men det gør det – bestemt!

Ved enhver forandring, opstår der mange spørgsmål. Her er nogle spørgsmål der dukkede op hos mig om ”den funktionelle grammatik”:

- Hvad betyder det – egentlig?
- Hvad betyder det for min undervisning og mine elever?
- Hvad betyder det for min arbejdsgang og arbejdstid?
- HVOR anderledes er det i forhold til det, jeg gør i forvejen?
- Hvor MEGET skal jeg vide om teorien bag det?
- Skal eleverne vide noget om teorien?
- Er jeg overhovedet klædt på til det?

Jagten på svarene på disse spørgsmål tog mig på en lang og kompliceret rejse gennem den kontekst- baserede verden, grammatikkens underverden og lingvistikens helvede! (*I’m sure that Frodo had an easier time destroying the Ring than I had in finding my way through the context-based jungle of grammar!*)

Langt om længe førte den mig frem til en ”aha - nå- er det bare det” oplevelse. En lærerigt, men lidt skuffende klimaks. Derefter var vejen frem til anvendelse af den funktionelle grammatik ikke så kompliceret og meget relevant både for undervisningen og indlæringen.

For at andre ikke skal igennem den besværlige rejse, har jeg prøvet at konkretisere og eksemplificere hvad jeg har fundet frem til – altså en lille smutvej.

Hvad står der i bekendtgørelsen?

- ...Arbejdet med de sproglige aspekter sker ud fra et **funktionelt sprogsyn** og med udgangspunkt i de grammatiske emner, der bedst fremmer udviklingen af elevernes sprogfærdighed.
- For at styrke sammenhængen mellem elevernes viden om og anvendelse af grammatik tilrettelægges grammatikundervisningen med didaktisk variation, så der veksles mellem
- at inddrage et grammatisk fokus i tekstlæsningen og
- at arbejde særskilt med grammatik,

Funktionel Grammatik – hvad er det egentligt?

- begge med vægt på grammatiske strukturer i **kontekst...** begge med vægt på **grammatiske strukturer i kontekst...**

Hvad betyder det formelle og det funktionelle sprogsyn¹ - kort fortalt?

Det formelle sprogsyn ('gammeldags' grammatik)

- Sprog som struktur, system
- Fokus på sætningen og dens opbygning
- Sprog = abstrakt system hvis betydning er i formerne selv, ikke i vores brug af dem, kontekst ikke vigtig
- Sprog = fixed

Det formelle sprogsyn	
Fordele	Ulemper
<ul style="list-style-type: none">• Giver træningsmuligheder for særlige problemområder• Viser særlige konstruktioner som er anderledes end elevernes modersmål• Giver en vis tryghed – både for underviseren og eleven.	<ul style="list-style-type: none">• Eleverne husker ikke reglerne• Eleverne fortsætter med at lave de samme fejl i deres eget sprogproduktion• Eleverne er gode til at løse enkelte grammatiske opgaver, men kan ikke transfer/overføre viden til deres egen sprogproduktion• Giver ikke nødvendigvis en forståelse for den kontekst at bruge (grammatikken) i.• Kan ofte være en passiv og mindre engagerende uv-form

Det funktionelle sprogsyn

- Sprog som kommunikationsmiddel mellem mennesker og kulturer
- Fokus på sprogbrug
- Sprog = social handlen, kontekst er vigtig
- Sprog = sociokulturel ressource, struktur skabt i brugen, ikke før brugen

Det funktionelle sprogsyn	
Fordele	Ulemper
<ul style="list-style-type: none">• Det kan være nemmere for eleverne at forstå de sproglige aspekter igennem en kendt kontekst• Giver en større forståelse af sprogets kommunikative evner	<ul style="list-style-type: none">• Kan være svært for den enkelte at opdage/forstå særlige problemområder sprogene imellem• Kan være svært at finde egnet materiale til en ønsket målsætning.

¹ Fra: FIP HHX og HTX, foråret 2017 Sara Højslet Nygaard, Aalborg Universitet

Funktionel Grammatik – hvad er det egentligt?

<ul style="list-style-type: none">• Kan vise en bredere forståelse af sprogets mangfoldigheder (f.eks. ved at kigge på forskellige konstruktioner i samme kontekst).	Kan være svært at måle forbedring eller progression inden for bestemte sproglige områder.
--	---

Funktionel grammatik OG Kontekst

"If our aim is to help students to understand how grammar is used to make meaning in context, then we need a model of grammar that supports this. In other words, we need descriptions of English grammar that systematically relate grammatical forms to meaning and to context."²

Bekendtgørelsens inddragelse af det funktionelle sprogsyn og fokus på grammatik i kontekst hænger godt sammen, da sprog som kommunikationsmiddel samt socio-kulturformidlende og strukturdannende ressource sker altid i en given kontekst. Den funktionelle grammatik er derfor uløseligt forbundet med den kontekst, hvor sprogets grammatiske forståelse kan højne evner inden for kommunikation, forståelse og sproglig strukturskabelse. Men, hvordan skal man forstå begrebet kontekst i en funktionel grammatisk sammenhæng?

Hvad betyder "kontekst"?

Begrebet "kontekst" er et bredt og omfattende begreb. Konteksten er altid til stede og det er bevidstheden om denne kontekst, som skal bruges aktivt ift. den funktionelle grammatik.

Kontekst er en kombination³ af:

- Den lingvistiske kontekst – de ord og sætninger der kommer før og efter tekstdelen (= det formelle sprogsyn)
- Den situationsbestemte kontekst – den situation hvori teksten produceres eller bruges
- Den kulturelle kontekst – den bredere kultur hvori teksten produceres eller bruges

Da kontekst betyder meget for det funktionelle sprogsyn skal man være opmærksom på de forskellige måder den kan forstås på ift. den funktionelle grammatik.

Kontekst = emne

I et større perspektiv kan konteksten være synonymt med "emne", som f.eks. et emne der danner grundlag for et større eller mindre undervisningsforløb som racisme i USA, det Britiske Imperie, overvågning, robotteknologi, forretningskultur i Australien, osv.

Denne forståelse er sikkert meget udbredt blandt undervisere. Det giver god mening at bruge emne- baserede tekstmaterialer som genstand for grammatikundervisning. Man vælger en emne-relateret tekst (video el. andet) som er med til at danne et emne-relateret kontekst (rammen) for den pågældende grammatiske fokus, f.eks. substantiver, verber, passivformer, præpositioner, osv.

² Jones, Rodney H. and Lock, Graham (2011: p.6-7) *Functional Grammar in the ESL Classroom: Noticing, Exploring and Practising*. UK:Palgrave Macmillan.

³ Videos of Lectures: An Introduction to Functional grammar Presented by: Annabelle Lukin, Macquarie University The lectures are designed to accompany [An Introduction to Functional Grammar](#), by Halliday and Matthiessen.

Funktionel Grammatik – hvad er det egentligt?

Det kan dog være problematisk hvis man ikke kan finde emne-baseret tekstmateriale der indeholder præcist det grammatik man har i fokus og/eller det niveau, som man har brug for. Dvs. at hvis den grammatiske kontekstuelle indhold ikke er særlig stærk, kan det medføre at de grammatiske opgaver ikke bliver særligt funktionelle. Eller at man helt fravælger den kontekst (emne)-baserede grammatik og bruger evt. "gammeldags" grammatikopgaver. ⁴

Derfor, selvom konteksten *kan* være synonymt med emne, er begrebet "kontekst" mere end kun "emne".

Kontekst i sætninger/paragraffer

Konteksten kan også findes i en enkelt sætning eller paragraf. Konteksten dannes både ift. de ord der vælges, hvordan de bruges, hvordan de sættes sammen og hvordan de grammatiske funktioner er med til at give den samlede forståelse.

For eksempel så er konteksten af disse to sætninger meget forskellig selv om de er strukturelt meget éns:

1. The Death Star was destroyed by the Rebellion fighting the Empire.
2. The daffodils were trampled by the children running in the field.

Her er der forskel i sætningernes emner. Den første handler om krig, en modstandsgruppe, fjenden, og noget forfærdeligt (dødstjernen) der bliver ødelagt - nemlig Star Wars!

Den anden handler om blomster, der bliver trådt på, børn der løber og en eng – bestemt IKKE Star Wars!

Der er også tale om passiv/aktiv konstruktioner som kan arbejdes med ift. den funktionelle grammatik, ved at kigge på de forskellige funktioner som verberne, subjektet, agensen har i sætninger.

Kontekst = grammatik

Konteksten kan også være givet af selve grammatikken. Man kan udlede meget om konteksten i stor grad på baggrund af grammatikkens forståelse og regler. ⁵

Et godt eksempel er med ordklasser. Når vi kender ordklassernes funktioner i en sætning, kan vi sige noget om konteksten. Selv når man erstatter ordene med "nonsens-ord", ved man stadig noget om konteksten.

*You look droidingly droidish today!*⁶ Vi ved at der er tale om en korrelation mellem et adverbium (pga. -ly) og et adjektiv (pga. -ish) men vi ved ikke helt om det er godt eller dårligt.

⁴Jeg har før brugt flere timer på at finde en "god" tekst om robotteknologi der havde gode eksempler af brugen af personlige pronominer for at opgive til sidst.

⁵Jones, Rodney H. and Lock, Graham (2011) *Functional Grammar in the ESL Classroom: Noticing, Exploring and Practising*. UK:Palgrave Macmillan.

⁶Sætningen har oprindeligt brugt "smurf" som erstatningsord, men da jeg er stor Star Wars fan, bruger jeg "droid".

Funktionel Grammatik – hvad er det egentligt?

Eller denne sætning:

The droid and his droid droided the droid. Vi ved at der er tale om substantiver (pga. artiklen *the* og den personlige pronomen *his*, og et verbum i datid (pga. *-ed*)), men vi ved ikke helt om det er godt eller dårligt, det der sker.

Et andet eksempel er udvidet og simpel tid. Forståelsen på disse to former/tider på engelsk forklarer noget om konteksten med disse to sætninger.

"She slams the door."

"She is slamming the door."

Grammatikkens forståelse fortæller os at det er noget der gøres ofte (første sætning) og noget der sker nu (anden sætning). Denne forståelse giver os en basiskontekst som giver os mulighed for at gætte os frem til mere af konteksten. F.eks. ved simpel tid - Er det noget hun gør hver dag? Hver gang hun går ind/ud ad døren? Hver gang svigermor kommer på besøg? Eller ved udvidet tid - Er det noget hun gør i vrede, i frustration, fordi døren ikke lukker ordenligt?

Kontekst = situation

På et lidt andet niveau, er konteksten også omfattet af den situation som sproget/teksten skal bruges i, f.eks. en forretningsemail, en politisk tale, et kærlighedsbrev, en naturvidenskabelig artikel, osv. Sprogets struktur, opbygning og grammatiske praksis er bestemt af konteksten.

For eksempel, så kan man have fokus på uformel vs. formel sprogbrug,

1. The guy, Hewson, right, he says that people that speak English, like native speakers, don't think about when to use words like 'the', they just do it.
2. Hewson (1972, p. 132) has called the English article system a 'psychomechanism', through which native speakers use articles correctly but unconsciously.⁷

Her kan man se at der er forskel på ordvalg, verbets former, sætningsstrukturer, mfl., og deres forskellige funktioner i konteksten er med til at hjælpe os med både at lære og forstå den formelle og den uformelle sprogbrug.

Kontekst i den funktionelle grammatik

Begrebet "kontekst" er et meget mangesidet begreb som omfatter ord, sætninger, paragraffer, hele tekster om diverse emner, mm. som altid er tilknyttet de situationer hvori sproget skal bruges. Og konteksten er grundstenen i den funktionelle grammatik.

I den funktionelle grammatiske tilgang skal sprogets funktioner og former derfor undersøges i **den kontekst** hvori de bruges. Der skal være et fokus på forståelsen på, hvorfor og hvordan sproget opfører sig i de forskellige kontekster.

Dette skulle gerne føre til en bedre læse-og forståelsesoplevelse, en større sproglig bevidsthed, en stærkere skriftlighed, samt en højere grad af mundtlig fluency.

⁷ Eksemplet er taget fra

http://www.flinders.edu.au/slc_files/Documents/Yellow%20Guides/Formal%20&%20Informal%20Language.pdf

Funktionel Grammatik – hvad er det egentligt?

Eureka!! “aha – nå - er det bare det”!!

Den lange funktionelle vej er næsten nået til ende og her er visdommens ord:

- Sproget er en meningsdannende ressource. (duh ☐)
- Sproget dannes i kontekst – jo mere man kender til de forskellige kontekster og deres funktioner, jo bedre kan man forstå sproget og dets funktion i konteksten.
- Ordenes funktioner i sætninger, tekster og i tale kan ændre sig afhængigt af konteksten.
- Grammatikken kan ikke forklares uden kontekst.
- Konteksten er altid tilstede.
- Det formelle sprogsyn (= gammeldags grammatik) er stadig brugbart som et led i den funktionelle grammatik.
- Den funktionelle grammatik/det funktionelle sprogsyn har altid fokus på sprogets funktion ift. den kontekst sproget befinder sig i.

Funktionel Grammatik i Praksis

Der er mange måder at praktisere det funktionelle sprogsyn. Det vigtigste er at have fokus på sprogets funktion og kontekst i forhold til undervisningens mål.

Her er et eksempel på hvordan man kan forbedre eksisterende opgaver.

Dårlig opgave: Her er et eksempel på en opgave jeg før har lavet (og syntes var god).

1. Find the nouns in the text.
2. Change the nouns to plural.
3. Write ten sentences using as many nouns from the text that you can.

Den var ikke så god og meget lidt i tråd med den funktionelle grammatik. Der var ingen tekstforståelse, men eleverne fandt substantiverne. De kunne også for det meste finde ud af at sætte substantiverne i pluralis. Men sætningerne var forfærdelige! Der var mange sætninger på 3-6 ord, sætninger handlede ikke om tekstens emne, og der var et par elever der forsøgte at skrive én sætninger med alle substantiver i.

Forbedring: Ændring til følgende giver mere fokus på substantivernes funktioner og en bedre opgave for eleverne, især ift. den funktionelle grammatik.

1. Find the nouns in the text.
2. Change the nouns to plural.
3. Write two sentences (of at least 10 words) about the topic using nouns from the text.
4. Change the nouns to either singular or plural in your sentences and explain what the difference is in the meanings.
5. Explain what function(s) nouns have in the text. / Explain why nouns are important in texts.

Funktionel Grammatik – hvad er det egentligt?

Her er et eksempel på en mere udførlig opgave om substantiver der har mere fokus på den funktionelle grammatik.

Exercise 1:

- Read the text (see video/listen to podcast/etc.).
- Give a short summary of the text. (For teacher: Write key words on the board – most of them will most likely be nouns.)

Exercise 2:

Discussion in groups:

- What is a noun?
- How are nouns used in texts?
- What are their functions and forms?
- What kinds of words are they used with? What kinds of words are they used with?

Exercise 3:

Each □ represents a noun.

Insert nouns that give meaning to the passages.

1. □ made □ with □ on □ 20, 1969, when the two □ became the first □ to step □ on the □ as □ of the □ □. In □, they spent 21 □s on the lunar □ gathering 46 □ of □ □. Some 600 million □ watched the historic □ on □.

Exercise 4:

- Find all of the nouns in the text/video/etc.
- Choose 10 nouns.
- How do you know they are nouns?
- Explain how the nouns are used in the text/video/etc.
- What form do they have? What are their functions in the sentences and in the text?

Exercise 5:

- Write a short paragraph using a variety of noun forms. Use nouns from the text if you choose.
- Explain the usage of the nouns in your paragraph.
- How might your text be different using other forms?

Exercise 6:

- Summarize what you know about nouns.

Her er et par forslag som er inspireret af *Functional Grammar in the ESL Classroom: Noticing, Exploring and Practising* skrevet af Rodney H Jones. and Graham Lock.

Funktionel Grammatik – hvad er det egentligt?

I al tekstlæsning/lytning vil jeg anbefale at der altid følger en tekstforståelsesopgave (summary, mundtlig med sidemand, på klassen, etc.) med evt. med fokus på konteksten.

Sammenligninger

Bed elever om følgende:

1. Læs (lytte) til 2 forskellige tekster som er forskellige på mindst et grammatisk punkt, f.eks.:
 - Skriftligt vs. mundtligt fremgang om det samme emne
 - En høflig forespørgsel vs. en direkte ordre
 - Beskrivelse af noget i dag vs. noget fra 100 år siden
 - Synsvinkel - f.eks. den kriminelle vs. offeret
 - Beskrivelse af den enkelte vs. kategorien (lion vs. cats, daughter vs. family, pliers vs. tools, etc)
2. Identificer de grammatiske forskelle.
 - *Hvilke forskelle kan man finde? Bruges der f.eks. forkortelser, direkte /indirekte tale, aktiv/passiv forskelle, formel sprog eller slang eller andet?*
 - *Er der forskelle i tiden? Brug af adjektiver eller adverbier? Substativer eller verber?*
 - *Hvad betyder disse forskelle for forståelsen, fremgangsmåden, afsender/modtager forhold, osv.?*
3. Undersøg andre forskelle såsom emne, kontekst, eller formål med teksterne.
4. Producer egen tekst i samme stil som teksterne.

Rækkefølgen:

1. Vælg en af følgende:
 - Bland rækkefølgen af sætninger, paragraffer eller andet (f.eks. punktopstillinger) i en udvalgt tekstdele.
 - Bland sætninger fra 2 tekstdele (2 forskellige tekster).
2. Bed eleverne om følgende:
 - Find den rigtige rækkefølge med fokus på grammatikken og andre sproglige træk.
 - Undersøg andre sproglige aspekter for at finde frem til den originale rækkefølge og hvorfor den er bedre.
 - Lav lignende ændringer i andre dele af tekst(erne) eller en anden tekst.

Tomme felter

1. Find en velegnet tekst (kan være nødvendigt at redigere eller forfatte) som indeholder det grammatiske emne der skal være fokus på.
2. Lav en version hvor man fjerner de ord/vendinger som er i fokus.
3. Bed eleverne om at udfylde så mange af de tomme felter som muligt. Det kan enten være med ord der giver mening eller ord de kan huske fra en hurtig gennemgang af den originale tekst (feks. oplæsning af læreren).

Funktionel Grammatik – hvad er det egentligt?

4. Vis den originale tekst og bed eleverne om at sammenligne deres forslag med teksten med fokus på form og funktion.
5. Bed eleverne om at undersøge begrundelser for hvorfor nogle former er passende og andre ikke er, ved at eleverne skal forsvare deres svar eller forklare hvorfor deres svar skal ændres.
6. Bed eleverne om at selv producere en lignende øvelse.

Litteratur

- Sandra Fotos and Hossein Nassaji: *Form-focused Instruction and Teacher Education*. Oxford 2007
- Rodney H Jones and Graham Lock: *Functional Grammar in the ESL Classroom: Noticing, Exploring and Practising*. UK:Palgrave Macmillan 2011
- Ewa Schlünssen: *English grammar in context*. Forlaget ØKNOM 2014
- Poul Tornøe & Mette Hermann: *Getting started*. Gyldendal 2017
- MinLæring.dk